

STRUKTURA I FUNKCJE SNU W POWIEŚCI OLGI TOKARCZUK PT. „PODRÓŻ LUDZI KSIĘGI” ORAZ W INNYCH TEKSTACH KULTURY

SCENARIUSZ
LEKCJI

PRZYGOTOWAŁA
KATARZYNA WŁODKOWSKA

LEKCJA 1. STRUKTURA I FUNKCJE SNU W POWIEŚCI OLGI TOKARCZUK PT. „PODRÓŻ LUDZI KSIĘGI” ORAZ W INNYCH TEKSTACH KULTURY.

PODSTAWA PROGRAMOWA: edukacja medialna, język polski, szkoła ponadpodstawowa

Realizacja podstawy programowej:

1. Kształtowanie dojrzałości intelektualnej, emocjonalnej i moralnej uczniów.
2. Rozumienie historii literatury i dziejów kultury jako procesu, a także dostrzeganie roli czynników wewnętrznych i zewnętrznych wpływających na ten proces.
3. Uczeń rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;
4. Rozpoznaje w utworze sposoby kreowania świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, narracji)
5. Porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;
6. Kształtuje umiejętność świadomego odbioru tekstów kultury na różnych poziomach: dosłownym, metaforycznym, symbolicznym i aksjologicznym.

Kryteria sukcesu - po tej lekcji dowiesz się:

1. Jaką funkcję pełni sen w analizowanych tekstach kultury?
2. Jaką wizję zaświatów prezentuje Kochanowski?
3. Jaką funkcję pełnią sny w tekstach kultury?

Wstęp + zadania

Na początku lekcji nauczyciel prosi uczniów o zapoznanie się z treściami dotyczącymi snu, które znajdują się w Wikipedii: link do hasła: marzenia senne. Po zapoznaniu się uczniów z hasłem, nauczyciel prosi o odpowiedź na pytania z nim związane:

1. Co, według XIX wiecznych podań było uznawane za przyczynę powstawania marzeń sennych?
2. Wskaż zależność pomiędzy fizjologicznym aspektem snu a marzeniem sennym.

Treść + zadania

Przypomnij sobie Tren X, w którym zrozpaczony Kochanowski poszukuje w różnych koncepcjach religijno – filozoficznych odpowiedzi na pytanie, gdzie jest jego ukochana córka. Kolejne utwory z cyklu ukazują powolne wyciszenie rozpaczyny ojca i poszukiwanie pocieszenia. W Trenie XIX udziela odpowiedzi i rozwiewa wątpliwości, które towarzyszyły mu w Trenie X.

Zapoznaj się z treścią Trenu XIX i postaraj się odpowiedzieć na pytania:

- Kto odwiedza Kochanowskiego we śnie?
- Jak wyglądają duch zmarłych?
- Jaką wizję zaświatów prezentuje Kochanowski?
- Jakie rady daje Kochanowskiemu matka?

W Trenie XIX odnajdujemy wyciszenie bólu i rozpaczyny po stracie córki. W tym utworze poeta przytacza treść swojego snu i oddaje głos zmarłej matce, która przychodzi do niego z Urszulką na rękach. Córka Kochanowskiego wygląda jak żywa, jest rumiana i radosna: „Twarz rumiana, a oczy ku śmiechu skłonię”. Matka poety pojawia mu się z Urszulką, aby go pocieszyć i przypomnieć o wartościach w które zwątpił. Potwierdza ona, że Urszulka żyje, jej egzystencja jest bardziej istotna teraz niż jej ziemskie funkcjonowanie. Obie żyją w zaświatach, które są zgodne z chrześcijańskim wyobrażeniem. Mają też możliwość oglądania samego Boga. Matka przynosi pocieszenie synowi i wyjaśnia trapiące go wątpliwości. Jej pojawienie się jest dowodem na istnienie Boga, a śmierć Urszulki ocaliła ją od cierpień, których bez wątpienia doświadczyłaby na ziemi. Matka przestrzega Kochanowskiego przed nadmiernym zaufaniem

prawdom rozumu. : „W co się praca i twoje obróciły lata, któreś ty niemal wszystkie strawił nad księgami”.

Nakazuje mu cierpliwość w znoszeniu cierpienia. Duch kobiety przestrzega przed zbytnim baczeniem na sprawy doczesne i rezygnacją z trwałych wartości. Przypomina ona prawdy, które pomogą poecie pokonać zwątpienie: „Czas doktor każdemu”. Zapewnia syna, że istnieje Bóg, który jest Panem smutku i nagrody. Ludzką rzeczą jest przecież nie tylko radość, ale i cierpienie: „Ludzkie przygody/ludzkie noś!”.

Światopogląd poety został odbudowany, a on sam ukazany jako jeden z wielu, który doświadcza trosk i emocji właściwych każdemu człowiekowi. W *Trenie XIX* pojawia się wizja zaświatów oraz motyw snu.

Nauczyciel prosi uczniów, aby wskazali, jaką funkcję może pełnić motyw snu.

Chętnych prosi o interpretację słów księdza Twardowskiego:

„Tak naprawdę ludzie nie odchodzą na zawsze. Dwa światy-żywych i umarłych-przenikają się wzajemnie i oddziałują na siebie. Nie ma umarłych, tylko ci, którzy odeszli. Uważam, że istnieje z nimi kontakt. Chociażby wtedy, gdy przychodzą w snach.”

Przykładowa odpowiedź:

Topos snu pojawia się już w starożytności. Hypnos-sen to brat Tanatosa-śmierci. Można więc sen interpretować jako przedsiónek śmierci. Marzenie sennie odstania zakamarki ludzkiej psychiki, pozwala poznać pragnienia i lęki. Często ma również charakter profetyczny-zapowiada wydarzenia, które dopiero nastąpią. Pełni on również funkcję moralizatorską - utrata snu lub nawiedzające bohatera koszmary są często dla karą, za popełnione wykroczenie. Poetyka marzenia sennego odnosi się często do konwencji fantastycznej i odwołuje się do znaczeń symbolicznych.

Nauczyciel prosi uczniów, aby stworzyli notatkę (np. graficzną) dotyczącą biografii i twórczości Olgi Tokarczuk na podstawie hasła znajdującego się w Wikipedii: https://pl.wikipedia.org/wiki/Olga_Tokarczuk

Nauczyciel prosi chętnych uczniów o podzielenie się zdobytymi informacjami.

Pyta również o to, jaki związek ma twórczość pisarska z opowiadaniem bajek i poetyką snu?

Odpowiedź: Jak mówi, „pisanie powieści jest dla mnie przeniesionym w dojrzałość opowiadaniem sobie samemu bajek. Tak jak to robią dzieci, zanim zasną. Posługują się przy tym językiem z pogranicza snu i jawy, opisują i zmyślają.”

Nauczyciel prosi uczniów, aby przeczytali fragment powieści Olgi Tokarczuk pt. „Podróż ludzi księgi”.

„Dla Weroniki sny były tym samym, czym dla Gauche’a kasztanowe ludziki, a dla Markiza lustra – pozwalały jej wyjść poza siebie. Traktowała je jak rzecz bardzo zwyczajną, rodzaj autonomicznego nocnego życia, które tylko poszerza i dookreśla to, co się dzieje w dzień. Jeżeli sny były radosne, miłe i przyjemne, stanowiły dobrą zabawę, jeżeli zaś nabierały wagi i znaczenia, Weronika wykorzystywała je tak, jakby były listami z ostrzeżeniem od sił wyższych. Stawała się bardziej uważna i skupiona. Kiedy śniła jej się zmarła przed laty matka, wiedziała, że czekają ją jakieś kłopoty. Śniony co miesiąc sen o rozbijających się naczyniach był przypomnieniem, że nadchodzi okres niedyspozycji. Koty śniły

jej się, kiedy szczególnie dotkliwie odczuwała samotność. Miała swój własny, intymny sennik. Była przeświadczona, że inni śpią podobnie: całą noc, kolorowo, brzemienne w skutki. Nie zdawała sobie sprawy, że została obdarzona zdolnością równie rzadką, jak talent poetycki czy malarski. Należała do nielicznej grupy wybranych, którzy rozmawiają ze światem po swojemu i z nocy na noc zbliżają się do ogarnięcia całej jego złożoności.” Olga Tokarczuk, Podróż ludzi księgi, Wydawnictwo Literackie, ISBN 978-83-08-06832-8, s.30-31.

Pytania do fragmentu:

1. Czym były sny dla Weroniki?
2. Jaką funkcję pełniły sny bohaterki?
3. Jak rozumiesz słowa, że sny z nocy na noc pozwalają Weronice zbliżyć się do ogarnięcia świata w całej jego złożoności?

Linki:

1. Realizm magiczny

<https://view.genial.ly/5fc90cf22bc71a0d1932fdd5/presentation-realizm-magiczny>

2. Skrypty międzypokoleniowe

<https://view.genial.ly/5fc69747fa215c0d1cc46616/presentation-skrypty-miedzypokoleniowe>

3. Koncepcja czasu w twórczości Olgi Tokarczuk

<https://view.genial.ly/5fc6606358348d0cff53262c/presentation-czas-w-tworczosci-olgi-tokarczuk>

Opracowanie: Katarzyna Włodkowska

marzec 2021

O autorce scenariusza:

Katarzyna Włodkowska uczy metodą projektową języka polskiego i edukacji medialnej w Zespole Szkół im. Stanisława Staszica w Pile. Jest członkinią grupy innowacyjnych nauczycieli Superbelfrzy i twórczynią autorskiego programu edukacji medialnej. Współpracuje z Nowe Horyzonty Edukacji Filmowej. Jest ekspertką w pilotażowej grupie programu Wikiszkoła, realizowanego przez Wikimedia Polska. Katarzyna koordynuje także ogólnopolskie i międzynarodowe projekty edukacyjno-humanitarne, a poza tym pełni funkcję prezeski stowarzyszenia Nadzieja dla Ugandy. Prowadziła lekcje j. polskiego w programie Korki.tv.

